

GANDBOLDA ISTE'DODLI YOSH SPORTCHILARNI ANIQLASHNING JAHON AMALIYOTI

Xaitova Bonu Umidbek qizi

Urganch davlat pedagogika instituti jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari
nazariyasi va metodikasi kafedrası magistranti

ANNOTATSIYA. Ushbu maqolada gandbolda iste'dodli yosh sportchilarni aniqlashning xalqaro tajribasi hamda zamonaviy ilmiy-amaliy yondashuvlari yoritiladi. Dunyo miqyosida keng qo'llanilayotgan seleksiya tizimlari - Germaniya, Ispaniya, Daniya, Norvegiya va Frantsiya kabi davlatlarda shakllangan metodikalar asosida tahlil qilinadi. Unda yosh sportchilarning jismoniy sifatleri, texnik-taktik ko'nikmalari, psixologik barqarorligi va fiziologik ko'rsatkichlari bo'yicha baholash usullari o'rganiladi.

Kalit so'zlar: gandbol, iste'dod, seleksiya, yosh sportchilar, xalqaro tajriba, test tizimlari, jismoniy sifatlar.

ABSTRACT. This article explores the international experience and modern scientific approaches to identifying talented young handball players. It analyzes selection systems widely used in Germany, Spain, Denmark, Norway, and France, focusing on evaluation methods based on physical abilities, technical and tactical skills, psychological stability, and physiological indicators.

Keywords: handball, talent, selection, young athletes, international experience, testing systems, physical abilities.

АННОТАЦИЯ. В статье рассматривается международный опыт и современные научно-практические подходы к выявлению талантливых молодых гандболистов. Анализируются системы селекции, применяемые в Германии, Испании, Дании, Норвегии и Франции, оцениваются методы определения физических качеств, технических и тактических навыков, психологической устойчивости и физиологических показателей юных спортсменов.

Ключевые слова: гандбол, талант, селекция, молодые спортсмены, международный опыт, тестовые системы, физические качества.

Gandbol bugungi kunda jahon miqyosida eng dinamik rivojlanayotgan sport turlaridan biri bo'lib, unda yuqori natijalarga erishish murakkab seleksiya jarayonini talab qiladi. Ayniqsa yoshlar bilan ishlashda iste'dodli sportchilarni erta aniqlash butun rivojlanish strategiyasining markaziy omili hisoblanadi. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, ilg'or davlatlar gandbolda yosh iste'dodlarni topish, baholash va rivojlantirish bo'yicha mukammal tizimlarga ega. Germaniya gandbol bo'yicha eng takomillashgan seleksiya modeliga ega davlatlardan biri bo'lib, unda 10–12 yoshdan boshlab muntazam monitoring, yillik diagnostika va keng qamrovli testlar amalga oshiriladi. Ushbu testlar nafaqat jismoniy sifatlarni, balki zarba kuchi, sakrash balandligi, tezkor-texnik harakatlar, qaror qabul qilish tezligi va psixologik tayyorgarlikni ham baholaydi. Germaniyada iste'dodli yoshlar 14 yoshdan boshlab maxsus akademiyalar tizimiga jalb qilinib, ularga yuqori malakali murabbiylar, sport shifokorlari va analitiklar xizmat ko'rsatadi. Daniya va Norvegiya tajribasida esa yosh sportchilarni haddan tashqari yuklamasdan, tabiiy rivojlanish sur'atlarini saqlagan holda seleksiya qilish tizimi mavjud. Skandinaviya modeli sportchining ijodkorligi, o'yin tafakkuri, maydonni his etish qobiliyati va o'yin davomida tez qaror qabul qilishini asosiy kompetensiyalar sifatida belgilaydi. Ushbu davlatlarda seleksiya jarayonida sensor texnologiyalardan, GPS kuzatuvidan, yurak urish tezligini aniqlovchi monitorlardan keng foydalaniladi. Ispaniya va Frantsiya esa yosh gandbolchilarning texnik-taktik tafakkurini aniqlashga alohida e'tibor qaratadi. Ular o'yin davomida sportchining maydonni ko'ra bilish doirasi, bo'sh zonani topish qobiliyati, pressingga javob strategiyasi va jamoaviy harakatlarni boshqarish salohiyatini baholaydilar. Frantsiya milliy gandbol akademiyalari har yili 300 dan ortiq iqtidorli yoshlarni tanlab olib, ularni 3–4 bosqichli sinovlardan o'tkazadi. Ularning modelida o'yinchining texnik ko'rsatkichlari bilan birga psixologik chidamlilik, motivatsiya barqarorligi va stress holatida o'yin sifati kabi omillar ham muhim baholanadi.

Zamonaviy seleksiya jarayonida jismoniy sifatlari - tezlik, chaqqonlik, kuch, chidamlilik va sakrash qobiliyati - asosiy mezonlardan biri bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga, bugungi ilmiy tadqiqotlar texnik-taktik ko'nikmalarni ham iste'dodning o'ta muhim ko'rsatkichi sifatida belgilaydi. Masalan, to'pni aniqlik bilan uzatish, zarbaning kuchi va yo'nalishini boshqarish, dribling va manevrchanlik darajasi, himoya va hujum strategiyalarini to'g'ri tanlash - bularning barchasi iste'dodning tarkibiy qismlari hisoblanadi. Psixologik mezonlar ham seleksiya jarayonida muhim o'rin egallaydi:

raqobatbardoshlik, o'ziga ishonch, tashabbuskorlik, liderlik, emotsional barqarorlik va o'yin davomida mas'uliyatni o'z bo'yniga olish qobiliyati trenerlar tomonidan alohida e'tibor bilan baholanadi.

Iqtidorni erta aniqlashning afzalliklari ko'p: sportchining individual rivojlanish dasturi tuziladi, jarohatlar xavfi kamayadi, psixologik tayyorgarlik erta shakllanadi, sportchining motivatsiyasi yuqori bo'ladi. Bundan tashqari, iqtidorli o'yinchilarni yoshligidan to'g'ri yo'naltirish ularning professional sportga integratsiyasini osonlashtiradi. O'zbekiston sharoitida esa ushbu tajribalarni bosqichma-bosqich joriy etish muhim ahamiyatga ega. Yoshlar sport maktablarida muntazam testlar tizimini yaratish, video-tahlil imkoniyatlarini kengaytirish, murabbiylar uchun seleksiya metodikasi bo'yicha maxsus o'quv kurslarini yo'lga qo'yish taklif etiladi.

Xulosa qilib aytganda, gandbolda iste'dodli yosh sportchilarni aniqlash ko'p bosqichli, ilmiy asoslangan va murabbiylarning professional yondashuvini talab qiladigan jarayondir. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, jismoniy, texnik, taktik, psixologik va texnologik ko'rsatkichlarning uyg'unligi seleksiyaning yuqori samaradorligini ta'minlaydi. O'zbekiston gandbol tizimida ham ushbu yondashuvlar joriy etilsa, kelajakda xalqaro maydonda raqobatbardosh sportchilar yetishib chiqishi shubhasiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. World Handball Federation Annual Report, 2023.
2. Güllich A. "Talent Identification and Development in Team Sports". Sports Science Review, 2021.
3. Wagner H., Finkenzeller T. "Handball Performance Models". European Journal of Sports Science, 2022.
4. Norwegian Handball Federation Coaching Manual, 2023.